

Guntiņas

Māras Efertes-Doles stāsts
Amandas Krūmiņas ilustrācijas

Vai jūs zināt, kādēļ jaunākās latviešu gaidas sauc par guntiņām un ko nozīmē vārds “guntiņa”?

„Guntiņa” ir saīsinājums no vārda “uguntiņa”, — tā ir maza

uguns. Guntiņas tātad ir uguntiņas. Uguntiņas ir

gaišas, siltas, kustīgas, un tādas ir arī guntiņas.

Vai zini, kā var iegūt uguni? Koka gabalus – vai nu sacirstas malkas šķilas vai mežā atrastus zarus – sakrauj citu uz cita un aizdedzina. Tā rodas ugunskurs. Ja esi kūris uguni, tad jau droši vien zini, ka viena vien pagale vai viens pats

zars nedeg. Vajadzīgi vairāki, vajadzīgs ugunskurs. Tādēļ, lai kopā rotaļātos un strādātu, arī guntiņas apvienojas kuriņos (ugunskuriņos) – pa piecām vienā grupiņā.

Katram kuriņam ir sava vecākā vai gudrākā guntiņa, kas rūpējas par pārējām sava kuriņa guntiņām, lai viņas justos labi, lai visām būtu ko darīt. Šo vecāko guntiņu sauc par vēsmiņu.

Vārds „vēsmiņa” nozīmē ļoti vieglu, lēnu vējiņu, kas, kā tu jau droši vien zini, veicina uguns degšanu. Senos laikos, kad nebija nedz gāzes, nedz elektrības, sildīt māju un vārīt ēdienu varēja tikai ar pavarda vai krāsns uguni. Ja uguns negribēja īsti degt, tad mēģināja tai palīdzēt, ugunij uzpūšot elpu. Tāpat arī vēsmiņas uzdevums ir uzturēt sava kuriņa „degšanu”:

draudzību, darba prieku un kopības sajūtu.

Īstai ugunij vajadzīgs koks. Tādēļ arī guntiņu kuriņus sauc koku vārdos. Un tā kā viņas ir latviešu guntiņas, tās sauc tādu

koku vārdos, kas aug Latvijā: bērzs, liepa, ieva, priede, kļava, egles un lazda.

Guntiņas ir priecīgas meitenes, kas pastāvīgi grib kaut ko darīt. Visvairāk guntiņām patīk iet dažādās rotaļās, bet vi-

ņas arī daudz ko mācās. Ne tā kā skolā – sēžot klasē un klausoties, un tad atstāstot dzirdēto un iemācīto, bet kopā domājot un darot. Tomēr, lai būtu īsta guntiņa, katrai meitenei jāzina un jācenšas pildīt guntiņu likumus un solījumu.

Guntiņām ir tikai divi likumi:

1. *Guntiņa klausu vecāko;*
2. *Guntiņa valda sevi.*

Taču likumi dažai labai meitenei sagādā lielas grūtības. Padomā par sevi: vai tu katru reizi tūlīt nāc, kad māmiņa sauc? Vai tu vienmēr bez ierunām un labprāt mazgā traukus un bez atgādinājuma dari citus

darbiņus? Vai vienmēr esi pieklājīgs pret citiem cilvēkiem? Nekad nerunā pretī vecākiem un audzinātājiem? Dažkārt nemaz nav tik viegli nerunāt pretī un tūlīt paklausīt!

Tādēļ arī guntiņa savā solījumā solās *censties* būt laba:

*Censties gribu guntiņa –
Paklausīga, laba būt,
Lai mirdz mans tikumiņš
Kā mirdz spoža uguntiņa.*

Var jau būt, ka uzreiz neizdosies kļūt par priekšzīmīgu guntiņu, taču censties var vienmēr. Un, ja nopietni centīsies, tad noteikti izdosies!

Kad jaunā guntiņa ir iemācījusies guntiņu likumus, solījumu un citas lie-

tas, kas viņai kā guntiņai
būtu jāzi-

na, un
kad viņa
ir piera-
dusi, ka
grib cen-
sties būt
laba
guntiņa,

viņa saņem guntiņu zīmi
un dzelteno kaklautu. Nu
viņa ir īsta guntiņa!

*Uzzīmē kādu guntiņu nodarbī-
bu! Ja nezini, ko guntiņas dara
nodarbībās, tad pajautā kā-
dam, kuŗš zina!*

Skolotāju / vecāku lapa

Virsraksts: *Guntiņas*

Autors: *Māra Eferte-Dole*

Ilustrators: *Amanda Krūmiņa*

Līmenis

LIX: 43

Valodas līmenis: B1

Piemērotais vecums: 5. klase

Vārdu saraksts

Pamata vārdu krājums

uguns / uguntiņa *fire*
zars *branch*

Paplašinātais vārdu krājums

aizdedzināt *to light on fire*
apvienot *to combine*
atgādināt *to remind*
degšana *burning*
elektrība *electricity*
elpa *breath*
gāze *gas*
izdoties / neizdoties *to succeed / to not succeed*
krāsns *oven*
kurināt *to stoke a fire*
kustīgs *moving*
liesma / liesmiņa *flame*
likums *rule*
malka *firewood*
mirdzēt *to shine*
pagale *log*
paklausīt *to obey*
panākums *success*
pastāvīgi *constantly*
pavards *hearth*
pieklājīgs *polite*
priekšzīmīgs *exemplary*
pūst *to blow*
rasties *to arise*
rotaļa *singing game*
rotaļāties *to play*
rūpēties *to worry about*
saīsinājums *abbreviation*
sacirsts *chopped*
sakraut *to pile up*

simbols *symbol*
solījums *promise*
stūrainš *square*
šķīla *chopped log, chip*
tikums / tikumiņš *virtue*
ugunskurs *campfire*
vārīt *to boil*
veicināt *to promote*

Izteiciens, termini un simboli

bez atgādinājuma *without reminders*
bez ierunām *without whining*
dzeltens kaklausts *a yellow kerchief*
guntiņa *youngest Latvian girl scout*
guntiņu zīme *a metal pin for guntiņa*
klausīt vecāko *to listen to elders*
koki, kas aug Latvijā: *trees that grow in Latvia*
bērzs *birch*
egle *fir*
ieva *choke cherry tree*
kļava *maple*
lazda *hazelnut*
liepa *linden*
priede *pine*
kopības sajūta *feeling of togetherness*
kuriņš *unit of guntiņas troop*
runāt pretī *to talk back to*
sagādāt grūtības *to make difficult*
valdīt sevi *to control oneself*
vēsmiņa *oldest guntiņa in a kuriņš*

Pārrunu jautājumi

Pārrunu jautājumi pirms lasīšanas

- Vai jūsu pilsētā ir latviešu gaidu vai skautu vienības? Ko skolēni par tām zina?
- Vai kāds skolēns ir vai ir bijis mītņu zemes gaida vai skauts?
- Ko skolēni zina par gaidām un skautiem?

Pārrunu jautājumi pēc lasīšanas

- Kas ir latviešu gaidu īpašie termini?
Pārrunājiet vārdus:
'guntiņa' — atvasinājums no vārda 'uguns';
'kuriņš' — atvasinājums no vārda 'ugunskuriņš';
'vēsmiņa' — atvasinājums no vārda 'vēsma'.

- Kādi ir divi guntiņu likumi? Vai skolēniem šķiet grūti tos ievērot?
 1. Guntiņa klausā vecāko;
 2. Guntiņa valda sevi.
- Ko nozīmē cenšies? Ko skolēni cenšas darīt? Kad viņiem tas izdodas un kad nē?

Nodarbības stundā

1. Mācīties par kokiem. Dažas iespējas:
 - Skolotāja nodarbībai sagādā koku lapas (vai lapu attēlus). Skolēni uz papīra kopē lapu kontūras un struktūru (lapu paliek zem papīra un berzē ar krītiņa sānu malu vai krāsu) vai atrod lapas rudens krāsai atbilstošu krāsaina papīra loksni un no tās veido lapu. To pašu var darīt ar koku mizu, vai ar dažādu šķiedru koku dēļiem.
 - Stundā pārrunā koku nosaukumus angļiski un latviski. *Skat. Mācies par Latvijas kokiem!* - 4. uzdevums.
 - Klase iet pastaigā un meklē vai skaita dažādu sugu kokus. *Skat. Mācies par kokiem Latvijā un savā apkaimē!* - 5. uzdevums.
 - Spēlē gaidu un skautu spēli „Meži šalc”. Katram skolēnam piešķir koka nosaukumu. Skolēni apsēžas katrs uz sava krēsla (vai grīdas), veidojot apli. Spēles vadītājs nostājas apļa vidū. Vadītājs nosauc divu koku nosaukumus, un skolēniem, kam piešķirti šie nosaukumi, jāsamainās vietām. Vadītājs cenšas ieņemt kādu no brīvajām vietām. Tas, kurš paliek bez vietas, ir nākamais spēles vadītājs. Skolēns, kas nepaspēj apsēties, paliek vidū un kļūst par jauno vadītāju. Spēles vadītājs drīkst arī saukt: "Meži šalc!" Tad vietām mainās visi spēles dalībnieki vienlaikus.

Uzdevumi / Darba lapas

1. Apgūsti ar uguni saistītus vārdus! - 1. uzdevums
2. Apgūsti vārdu nozīmes! - 2. uzdevums
3. Mācies par Latvijas kokiem! - 4. uzdevums
4. Mācies par kokiem Latvijā un savā apkaimē - 5. uzdevums

Rakstu darbi

1. Apraksti, ko redzi! - 3. uzdevums
2. Raksti par guntiņu likumiem! - 6. uzdevums
3. Raksti par centību! - 7. uzdevums

Runas vingrinājumi

1. Atrodi jauno vārdu! - vispārējā nodarbība

Apgūsti ar uguni saistītus vārdus!

Stāstā lasīji par uguni. Sadali dotos vārdus pa vārdšķirām!

uguns	gaišs	silts	kraut	cirst	malka
šķīla	kurināt	kurt	pagale	zars	vēsma
degt	gāze	elektrība	vārīt	sildīt	pavards
krāsns					

A. Ieraksti lietvārdus atbilstošajās slejās: sieviešu dzimtē un vīriešu dzimtē!

Sieviešu dzimte

Vīriešu dzimte

1. _____

1. _____

2. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

B. Uzraksti darbības vārdus:

1. _____

6. _____

2. _____

7. _____

3. _____

4. _____

5. _____

C. Uzraksti īpašības vārdus:

1. _____

2. _____

No saraksta izvēlies lietvārdu, darbības vārdu un īpašības vārdu un iesaisti tos saskaņotā teikumā!

Apgūsti vārdu nozīmes!

Atbildi uz jautājumiem par vārdu nozīmēm! Izmanto vārdu banku un vārdnīcu!

uguns	gaišs	silts	kraut	cirst	malka
šķila	kurināt		kurt	pagale	zars
	vēsma				
degt	gāze	elektrība	vārīt	sildīt	pavards
krāsns					

- Kuņi vārdi ir sinonīmi: *kraut, kurināt, kurt?* _____
- Kas ir lielāks un stiprāks: *vēsma* vai *vējš?* _____
- Kas atrodas tavā virtuvē: *krāsns, plīts, pavards?* _____

- Kas parasti atrodams mežā: *malka, zars* vai *pagale?* _____
- Kad ūdens ir karstāks: kad to *vāra* vai *silda?* _____
- Ar ko *cērt?* _____
- Vai tavā virtuvē plīts darbojas ar *gāzi* vai *elektrību?* _____
- Ugunsuram *krauj* malku. Ko vēl var *kraut?*

- Ugunsurs parasti ir *gaišs* un *silts*. Kādi vēl vārdi raksturo ugunsuru? Uzraksti trīs citus vārdus! _____

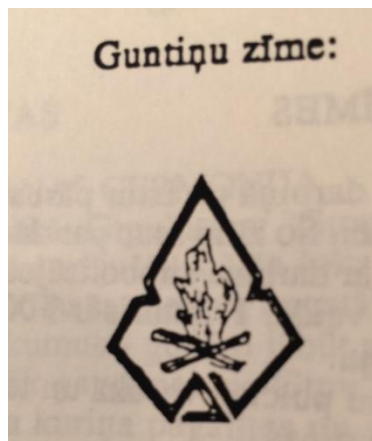

Apraksti, ko redzi!

Stāstā aprakstītas latviešu gaidu kustības jaunākās dalībnieces — guntiņas. Guntiņas saņem pazīšanās zīmi, ko piestiprina uniformām. Tā izskatās šādi:

Zīmē attēlotas divas, guntiņu likumus simbolizējošas sakrustotas pagalītes ar liesmiņu virs tām. To visu ielogo nosacīta stūrainā āboliņa lapa, kas ir visas pasaules gaidu simbols. Ja tavā pilsētā ir latviešu guntiņas, tad mēģini šo zīmi aplūkot tuvāk uz guntiņu uniformām!

Aplūko guntiņu zīmi un sešos teikumos uzraksti, ko redzi!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Mācies par Latvijas kokiem!

Aplūko attēlus!

bērzs	egle	ieva	kļava
lazda	liepa	priede	ozols
čiekuri	miza	rieksti	skujas

ziedi	zīles	stumbrs	lapas
zari	saknes	galotne	pumpuri

Pārtulko!

Latvijā pazīstami koki

bērzs _____	ozols _____	zīles _____
egle _____	Ar koka uzbūvi saistīti termini	stumbrs _____
ieva _____	čiekuri _____	lapas _____
kļava _____	miza _____	zari _____
lazda _____	rieksti _____	saknes _____
liepa _____	skujas _____	pumpuri _____
priede _____	ziedi _____	galotne _____

Mācies par Latvijas kokiem!

Aplūko attēlus!

bērzs	egle	ieva	kļava
lazda	liepa	priede	ozols
čiekuri	miza	rieksti	skujas

Koks	Kā koku atpazīt? Ieraksti teikumu, lai iegaumētu koka izskatu!
bērzs	
egle	
ieva	
kļava	
lazda	
liepa	

Koks	Kā koku atpazīt? Ieraksti teikumu, lai iegaumētu koka izskatu!
priede	
ozols	
Citi koki Tavā apkaimē:	
1.	
2.	
3.	

Mācies par kokiem Latvijā un savā apkaimē!

Aplūko attēlos Latvijā bieži sastopamos kokus!

1. Noskaidro, vai šīs koku sugas aug tavā mītnes zemē!
2. Izej pastaigā un pēc tās aizpildi tabulu!
3. Tad papildini tabulu ar divām citām, Latvijai neraksturīgām koku sugām, kas atrodamas tavā apkaimē!

Koks	Attēls	Aug tavā apkaimē? (jā/nē)	Cik saskaitīji?
bērzs			
egle			
ieva			

Koks	Attēls	Aug tavā apkaimē? (jā/nē)	Cik saskaitīji?
kļava			
lazda			
liepa			
priede			

Koks	Attēls	Aug tavā apkaimē? (jā/nē)	Cik saskaitīji?
ozols			
Citi koki: 1.			
2.			

Raksti par guntiņu likumiem!

Padomā un raksti!

Stāstā raksturoti likumi, kurus guntiņas cenšas ievērot.

Guntiņām ir tikai divi likumi:

1. *Guntiņa klausā vecāko;*
2. *Guntiņa valda sevi.*

Uzraksti domrakstu par guntiņu likumiem! Centies uzrakstīt 2-3 rindkopus!

1. Vispirms pārdomā likumus!
2. Apraksti, ko tie, tavuprāt, nozīmē!
3. Pārdomā, vai tu spētu ievērot guntiņu likumus!
4. Apraksti, kā tu censtos pildīt (vai nepildīt) guntiņu likumus!

Raksti par centību!

Padomā un raksti!

Stāstā stāstīts par centību: „*Var jau būt, ka uzreiz neizdosies kļūt par priekšzīmīgu guntiņu, taču censties var vienmēr. Un, ja nopietni centīsies, tad noteikti izdosies!*”

Vai tev arī šķiet, ka, nopietni cenšoties, noteikti izdosies? Kāpēc?

Uzraksti divas rindkopas, ko tu domā par centību! Seko šiem norādījumiem:

1. Pirmajos teikumos izsaki savu viedokli par centību!
2. Tad pamato savu viedokli ar kādu savas vai citu cilvēku dzīves piemēru!
3. Nobeigumā aizstāvi savu viedokli un pārlicini lasītāju par savu taisnību!

Atrodi jauno vārdu!

Kas nepieciešams?

1. Indeksa kartītes
2. Melns filcis (flomāsters)
3. Līmlente

Kas jādara?

1. Skolotājs uz indeksa kartītēm uzraksta pamata un paplašinātā vārdu saraksta vārdus.
2. Kartītes pielīmē pie tāfeles.

Kā lietot?

1. Skolēnus sadala divās komandās.
2. Skolotājs raksturo vārda nozīmi, un kāds skolēns no katras komandas skrien pie tāfeles un cenšas pirmais paņemt kartīti ar pareizo vārdu.
3. Spēle turpinās, katras komandas skolēniem pēc kārtas skrienot pie tāfeles.
4. Spēlē, līdz kartītes beigušās.

Vai, priedīte, vai, eglīte

Latviešu tautasdziesma

♩ = 80

Vai, priedīte, vai, eglīte, tavu daļu augumiņ',

5

Ak, jak, jā, taivakatā, tidiri, tidiridi, ralalā!

Vai bij' ziema, vai vasara,
Zaļi svārki mugurā.
Ak, jak, jā, taivakatā,
Tidiri, tidiridi, ralalā!

Visi koki žēli rauda,
Vasariņu vadīdam';
Priede, egle neraudāja,
Tām skujiņas nenobira.